

Piotr K. Sowiński Uniwersytet Rzeszowski
ORCID: 0000-0003-2210-5877**Z PROBLEMATYKI NIEJAWNOŚCI NIEKTÓRYCH CZYNNOŚCI
DOWODOWYCH PRZEPROWADZANYCH NA ROZPRAWIE
GŁÓWNEJ W SPRAWACH KARNYCH**

Zgodnie z art. 6 ust. 1 EKPC¹ rozpatrzenie „sprawy [...] o zasadności każdego oskarżenia” winno odbywać się w sposób „sprawiedliwy” i „publiczny” (zd. 1), samo zaś postępowanie przed sądem powinno być „jawne” (zd. 2). O sprawiedliwym i jawnym rozpatrzeniu sprawy traktuje także art. 45 ust. 1 Konstytucji RP², co na gruncie procesu karnego rozwijają dwa kolejne przepisy, tj. art. 95b § 1 oraz art. 355 zd. 1 k.p.k. W doktrynie mówi się, że w obrębie tego procesu funkcjonuje „zasada jawności postępowania sądowego”³. Pogląd ten, wskutek ograniczeń wprowadzonych przez art. 95b § 1 k.p.k. w stosunku do jednego z forów sądowych, wydaje się ujmować tę problematykę zbyt szeroko. Zważywszy na fakt, iż wspomniane posiedzenia – co do zasady – „odbywają się z wyłączeniem jawności”⁴, stąd też właściwsze byłoby raczej mówienie o „zasadzie jawności rozprawy” lub „zasadzie publiczności rozprawy”⁵, stanowiącej drugie z forów sądowych. Jawność rozprawy jest też pojęciem węższym od konstytucyjnej „jawności rozpatrzenia sprawy”, którą J. Skorupka uznaje za jedną z gwarancji proceduralnych prawidłowego wymiaru sprawiedliwości⁶, a którą

¹ Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzona w Rzymie 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2, Dz.U. z 1993 r., nr 61, poz. 284 ze zm.

² Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. nr 78, poz. 483 ze zm.

³ D. Świecki, *Komentarz do art. 355 k.p.k.*, LEX 2018, t. 1, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587748680/554236> (25.01.2019).

⁴ Chyba że ustawa stanowi inaczej lub prezes sądu lub sąd zarządzi inaczej.

⁵ S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2016, s. 316.

⁶ J. Skorupka, *O sprawiedliwości procesu karnego*, LEX 2013, <https://sip.lex.pl/#/monograph/369264770/177098> (25.01.2019).

w aspekcie ogólnym potwierdza art. 42 § 2 i 3 ustawy z – 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych⁷.

Ta sama jawność rozprawy może doznawać pewnych ograniczeń, co awizuje zresztą zd. 2 art. 355 k.p.k. Przepis ten wyraźnie wskazuje na konieczność zachowania ustawowej ich proveniencji, choć podobnego wskazania nie zawiera art. 45 ust. 2 Konstytucji RP, który ogranicza się do wskazania okoliczności uzasadniających wyłączenie jawności rozprawy. Nawet gdyby w art. 355 zd. 2 k.p.k. nie znalazło się zastrzeżenie, że ograniczenia jawności rozprawy muszą wywodzić się z ustawy, to wniosek ten dałoby się wyprowadzić z faktu, że sama zasada jawności rozprawy jest zakorzeniona w akcie normatywnym, nie jest więc możliwe odstępianie od niej bez wskazania równorzędnej podstawy prawnej. Wymieniona przez art. 355 zd. 2 „ustawa” to zarówno sam Kodeks postępowania karnego, w którym przepis ten został zamieszczony, jak i inna ustawa. Przykładem kodeksowego ograniczenia jawności rozprawy sądowej są przepisy art. 359 i art. 181 w zw. z art. 179 i 180 k.p.k., natomiast przykładem pozakodeksowego ograniczenia jawności jest art. 13 ust. 1 ustawy o świadku koronnym⁸.

Artykuł 45 ust. 2 Konstytucji RP wśród okoliczności usprawiedliwiających wyłączenie jawności rozprawy wymienia „moralność, bezpieczeństwo państwa i porządek publiczny oraz [...] ochronę życia prywatnego stron lub inny ważny interes prywatny”. Na gruncie karnoprocesowym okoliczności te wymienia art. 360 § 1 k.p.k. Mimo zauważalnych różnic przepis ten nie odbiega od wzorca konstytucyjnego. W obrębie procesu karnego wyłączenie jawności części lub całości rozprawy może nastąpić ze względu na niebezpieczeństwo: wywołania zakłócenia spokoju publicznego (§ 1 pkt 1 lit. a), obrazy dobrych obyczajów (§ 1 pkt 1 lit. b), ujawnienia okoliczności, które ze względu na ważny interes państwa powinny być zachowane w tajemnicy (§ 1 pkt 1 lit. c), naruszenia ważnego interesu prywatnego (§ 1 pkt 1 lit. d), a ponadto gdy choćby jeden z oskarżonych jest nieletni lub na czas przesłuchania świadka, który nie ukończył 15 lat (§ 1 pkt 2), a ponadto na żądanie osoby, która złożyła wniosek o ściganie (§ 1 pkt 3). Przesłanka z art. 360 § 1 pkt 1 lit. a k.p.k. to ta sama okoliczność, którą ustawa zasadnicza określa mianem „porządku publicznego”, przesłanka z art. 360 § 1 pkt 1 lit. b k.p.k. pokrywa się z konstytucyjną „moralnością”, a przesłanka z art. 360 § 1 pkt 1 lit. c k.p.k. to przesłanka warunkująca „bezpieczeństwo państwa”. Z kolei przesłanka z art. 360 § 1 pkt 1 lit. d k.p.k. odpowiada wyrażonej przez Konstytucję RP potrzebie „ochrony życia prywatnego stron”. Wyrażony tam „ważny interes prywatny” może wymagać z kolei utajnienia rozprawy w przypadkach wskazanych w art. 360 § 1 pkt 2 i 3 k.p.k.

---

⁷ Dz.U. z 2019 r., poz. 52.

⁸ Ustawa z 25 czerwca 1997 r. o świadku koronnym, t.j. Dz.U. z 2016 r., poz. 1197.

Nie bez powodu znaczną część awizowanych przez art. 355 zd. 2 k.p.k. przypadków ograniczenia jawności części lub całości rozprawy wywołują czynności dowodowe. W ich ramach są bowiem ujawniane fakty, których ustalenie ma znaczenie dla prawidłowego rozstrzygnięcia sprawy, lecz których upublicznienie może wywoływać znaczne reperkusje o zasięgu daleko wykraczającym poza ramy procesu karnego. Podstawę prawną wyłączenia jawności rozprawy w przypadku tych czynności może stanowić któraś z klauzul ogólnych z art. 360 § 1 pkt 1–2 k.p.k. lub przepis „skrojony” na potrzeby konkretnie oznaczonej czynności, jak dzieje się to w przypadku art. 181 § 1 w zw. z art. 179 lub art. 180 k.p.k. Powód do utajnienia całości rozprawy lub jej części może dać sama czynności dowodowa (np. świadek będzie zeznawał o intymnych szczegółach jego relacji z oskarżonym, ta jednak może być z perspektywy wyłączenia jawności rozprawy zupełnie obojętna). W tym ostatnim przypadku czynność dowodowa będzie przeprowadzana niejako „pod parasolem” niejawnej rozprawy, choć ona sama nie dostarczyła żadnych argumentów do podjęcia decyzji w trybie art. 360 § 1 k.p.k.

Wspomniany wcześniej art. 181 k.p.k. dotyczy przesłuchania osób obowiązanych do zachowania w tajemnicy informacji niejawnych o klauzuli tajności „tajne” lub „ściśle tajne” (art. 179 § 1 k.p.k.), obowiązanych do zachowania w tajemnicy informacji niejawnych o klauzuli tajności „zastrzeżone” lub „poufne” lub tajemnicy związanej z wykonywaniem zawodu lub funkcji (art. 180 § 1), a także obowiązanych do zachowania tajemnicy notarialnej, adwokackiej, radcy prawnego, doradcy podatkowego, lekarskiej, dziennikarskiej lub statystycznej oraz tajemnicy Prokuraturii Generalnej (art. 180 § 2 k.p.k.). Zamieszczenie tego przepisu w treści kodyfikacji z 1997 r. jest naturalną konsekwencją tego, że uchylenie tajemnicy, o której mowa w art. 179 § 1 lub art. 180 § 1–2 k.p.k. nie czyni z immunizowanych dotąd informacji wiadomości zdalnych do szerszego upublicznienia⁹. Z faktu, iż warunkiem przesłuchania tych osób jest ich wcześniejsze zwolnienie z tajemnicy danego rodzaju nie wynika wcale, że sąd będzie wiedział, że ma do czynienia z osobą zaliczoną do którejś z tych kategorii na długo przed przystąpieniem do ich przesłuchania. Z perspektywy art. 181 § 1 zd. 1 k.p.k. oznacza to, że do wyłączenia jawności rozprawy raz dojdzie przed przesłuchaniem, innym zaś razem dopiero w trakcie tej czynności, z chwilą ujawnienia danych pozwalających scharakteryzować świadka jako osobę zobowiązaną do zachowania tajemnicy. Wydaje się, że już samo procedowanie w przedmiocie zwolnienia tego świadka winno odbywać się przy drzwiach zamkniętych, tj. niejawną jest część rozprawy służąca przedstawieniu przez strony procesowe argumentacji za tym zwolnieniem i przeciw niemu. Jeżeli da się odzielić informacje immunizowane od informacji nieobjętych tajemnicą danego

---

⁹ T. Grzegorzczuk, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 1, Warszawa 2014, s. 629.

rodzaju, do pomyślenia jest sytuacja, w której ten sam świadek będzie zeznawał niejawnie co do okoliczności poufnych i jawnie co do pozostałych. Niejawność rozprawy rozciąga się na każdy z etapów przesłuchania, tzn. zarówno na etap swobodnej relacji, jak i pytań zmierzających do uzupełnienia, wyjaśnienia lub kontroli wypowiedzi (art. 171 § 1 k.p.k.).

Ponieważ art. 172 k.p.k. nie wyklucza konfrontacji pomiędzy osobami objętymi tajemnicą z art. 179 § 1 oraz art. 180 § 1–2 k.p.k. oraz pomiędzy tymi osobami a innymi osobami nieobowiązanymi do zachowania tajemnicy tego rodzaju, stąd też art. 181 § 1 zd. 1 k.p.k. znajdzie zastosowanie także do tego rodzaju przesłuchania. Artykuł 181 § 1 zd. 1 k.p.k. znajduje zastosowanie do postępowania sądowego, dotycząc tylko tej części rozprawy, w której następuje przesłuchanie świadka¹⁰. Słusznie też kwalifikuje się ten przypadek jako niejawnosc (części) rozprawy z mocy prawa¹¹. Przesłuchanie z wyłączeniem jawności osób wskazanych w art. 179 i art. 180 k.p.k. jest zasadą, od której przewidziano wyjątek w odniesieniu do jednej tylko z tajemnic zawodowych, o czym stanowi art. 181 § 1 zd. 2 k.p.k. Sąd „przesłuchuje taką osobę”, co oznacza brak możliwości odstępstwa od niejawnego sposobu przeprowadzenia tej czynności. Jedyne odstępstwo przewiduje zd. 2 art. 181 § 1 k.p.k. („nie dotyczy to wypadku”), gdy zwolnienie z tajemnicy nastąpiło na podstawie art. 40 ust. 2 pkt 4, art. 40 ust. 3, art. 40 ust. 3b i 3c ustawy z 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentystry¹², art. 14 ust. 2 pkt 3, art. 14 ust. 3 lub art. 14 ust. 6 i 7 ustawy z 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta¹³, w przewidzianym przez te ustawy. Wspomniane tam zwolnienia dotyczą wyłącznie zwolnienia z tajemnicy lekarskiej wskutek zgody wyrażonej przez pacjenta lub jego przedstawiciela ustawowego, uprzednio poinformowanych o niekorzystnych dla pacjenta skutkach jej ujawnienia (art. 40 ust. 2 pkt 4 u.z.l.), zgody wyrażonej po śmierci pacjenta przez osobę dlań bliską w rozumieniu art. 3 ust. 1 pkt 2 u.p.p. (art. 40 ust. 3 u.z.l.), a także zwolnienia z tajemnicy osoby wykonującej zawód medyczny wskutek wyrażonej zgody przez pacjenta lub jego przedstawiciela ustawowego (art. 14 ust. 2 pkt 3 u.p.p.) lub zgody wyrażonej po śmierci pacjenta przez osobę dlań bliską (art. 14 ust. 3 u.p.p.). W lutym 2019 r. weszła w życie zmiana¹⁴, która

---

¹⁰ T. Grzegorzczak, *Kodeks...*, s. 629; L.K. Paprzycki, *Komentarz do art. 181 k.p.k.*, t. 1, LEX 2013, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587223458/147564> (26.01.2019); R.A. Stefański, *Komentarz do art. 181 k.p.k.*, t. 1, LEX 1998, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587271396/68836> (26.01.2019).

¹¹ M. Kurowski, *Komentarz do art. 181 k.p.k.*, t. 2, LEX 2019, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587748459/581027> (25.01.2019).

¹² Dz.U. z 2018 r., poz. 617 ze zm. (dalej – u.z.l.).

¹³ Dz.U. z 2017 r., poz. 1318 i 1524 oraz z 2018 r., poz. 1115 i 1515 (dalej – u.p.p.).

¹⁴ Artykuł 3 ustawy z 6 grudnia 2018 r. o zmianie ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentystry oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2019 r. poz. 150, zmieniającej nin. ustawę z 9 lutego 2019 r.

recypowała na grunt procesowy nowelizację ustaw wymienionych w art. 181 § 1 zd. 2 k.p.k. Wskutek powyższego, podobnie jak omówione wcześniej przypadki zwolnienia z tajemnicy lekarskiej, także uprzednie zwolnienie z tajemnicy lekarskiej przez sąd działający w trybie art. 40 ust. 3b lub ust. 3c u.z.l. lub art. 14 ust. 6 lub ust. 7 u.p.p. wyklucza obecnie potrzebę przesłuchania depozytariusza tej tajemnicy z wyłączeniem jawności. Ustawodawca w art. 181 § 1 *in fine* k.p.k. zrezygnował z dotychczasowego warunku w postaci „braku wskazanego w nich [tj. w przepisach, o których mowa w zd. 2 art. 181 § 2 k.p.k.] sprzeciwu”, uznając, że sprzeciw ten stracił na znaczeniu wskutek możliwości jego obejścia za pomocą zgody sądu cywilnego działającego na wniosek osoby bliskiej, lekarza (art. 40 ust. 3b u.z.l.) lub osoby wykonującej zawód medyczny (art. 14 ust. 6 u.p.p.).

Odwołanie się przez art. 181 § 1 zd. 2 k.p.k. zarówno do zwolnienia z tajemnicy lekarskiej (art. 40 ust. 2 pkt 4 i art. 40 ust. 3 u.z.l.), jak i z tajemnicy osób wykonujących zawód medyczny (art. 14 ust. 2 pkt 3 i ust. 3 u.p.p.), tylko pozornie koliduje z treścią art. 180 k.p.k., który wyraźnie odwołuje się tylko do pierwszej z nich. Jednak to, czego nie czyni wprost § 2 art. 180 k.p.k., można wywieść z jego § 1, który reguluje sytuację procesową osób obowiązanych do zachowania „tajemnicy związanej z wykonywaniem zawodu”. Taką właśnie osobą jest bez wątpienia osoba wykonująca inny zawód medyczny. Problem pojawia się dopiero w momencie, gdy zachodzi potrzeba zdefiniowania tej osoby oraz samego zawodu medycznego. Choć o osobie tej wspomina także art. 3 pkt 3 u.p.p., to zawarta w tym przepisie regulacja nie rozstrzyga tej kwestii w sposób zadowalający. Mówi się tam bowiem, że osobą wykonującą zawód medyczny jest osoba wykonująca zawód medyczny, o której mowa w art. 2 ust. 1 pkt 2 ustawy z 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej¹⁵. Tam zaś pod tym pojęciem rozumie się „osobę uprawnioną na podstawie odrębnych przepisów do udzielania świadczeń zdrowotnych oraz osobę legitymującą się nabyciem fachowych kwalifikacji do udzielania świadczeń zdrowotnych w określonym zakresie lub w określonej dziedzinie medycyny”. Na tle tego właśnie rozwiązania zasadnie przyjmuje się w doktrynie, że „wykonywanie zawodu medycznego” oznacza fachowe, stałe i w celach zarobkowych zajmowanie się wykonywaniem zajęcia mającego związek z medycyną przez osoby, które mają ku temu odpowiednie kwalifikacje¹⁶, tj. „wykształcenie potrzebne do wykonywania zawodu lub jakichś czynności”¹⁷. Wprawdzie niektóre z tych zawodów są zakorzenione

¹⁵ Dz.U. z 2016 r., poz. 1638, 1948 i 2260 (dalej – u.d.l.).

¹⁶ M. Dercz, *Komentarz do art. 2 ustawy o działalności leczniczej*, t. 3, LEX 2014, <https://sip.lex.pl/#commentary/587319029/464412> (25.01.2019).

¹⁷ Zob. Słownik języka polskiego PWN, <https://sjp.pl/kwalifikacje> (25.01.2019).

ustawowo („uprawniona na podstawie odrębnych przepisów”), to nie wydaje się, aby o wykonywaniu „zawodu medycznego” miało decydować to, czy jest on reglamentowany ustawowo. Zawód ten może bowiem wykonywać także „osoba legitymująca się nabyciem fachowych kwalifikacji do udzielania świadczeń zdrowotnych”, które zresztą są obszarem zarezerwowanym do wyłącznej ich właściwości (*vide* – art. 17 ust. 1 pkt 3 u.d.l.).

W sytuacji, o której mowa w art. 181 § 1 zd. 1 k.p.k., prokuratorowi nie przysługuje prawo wniesienia sprzeciwu w trybie art. 360 § 2 k.p.k., gdyż ten – abstrahując od kuriozalnego charakteru tej chyba jednak nie do końca przemyślanej instytucji – służy od decyzji sądu wyłączającej jawność całości lub części rozprawy, tymczasem tu mamy do czynienia z wyłączeniem *ex lege*¹⁸.

Omawiane tu rozwiązanie ma długą tradycję w polskiej procedurze karnej. Jeśli nie liczyć zmiany, która zaszła w obrębie tajemnicy państwowej (obecnie przybrała ona postać zróżnicowanej wewnątrznie tajemnicy informacji niejawnych, art. 179 § 1 k.p.k.) oraz wyodrębnienia z grupy tajemnic zawodowych szeregu tajemnic „nazwanych” (art. 180 § 2 k.p.k.), to obecny art. 181 § 1 zd. 1 k.p.k. jest wiernym powtórzeniem regulacji zawartej w art. 164 § 1 k.p.k. z 1969 r.¹⁹ Konieczność przesłuchania „przy drzwiach zamkniętych” niektórych kategorii świadków zakładał także przedwojenny Kodeks postępowania karnego²⁰, nakazując je w stosunku do świadków zobowiązanych do zachowania tajemnicy zawodowej (art. 102²¹), ale nie rozciągając tego polecenia na świadków związanych tajemnicą urzędową (art. 103). Przesłuchanie tych ostatnich można było wszak objąć dyspozycją art. 316, zezwalającego – w drodze wyjątku od reguły jawności rozprawy głównej wyrażonej w art. 315 – na przeprowadzenie „przy drzwiach zamkniętych” jej części lub całości, jeżeli byłoby to „niezbędne ze względu na bezpieczeństwo Państwa”.

W orzecznictwie przyjmuje się, że uchybienie obowiązkowi określone w art. 181 § 1 zd. 1 k.p.k. mieści się w granicach podstaw odwoławczych, o których mowa w art. 438 pkt 2 k.p.k. jako mogące mieć wpływ na treść wyroku²². Nie ulega wszak wątpliwości, że pomimo iż warunkiem przesłuchania świadka związanego tajemnicą określonego rodzaju jest jego uprzednie zwolnienie z obowiązku jej zachowania, to świadek ten przesłuchiwany w obecności publiczności

---

¹⁸ Analogicznie też sprzeciwem nie może być dotknięte wyłączenie jawności rozprawy dokonane na podstawie art. 359 pkt 1 lub 2 k.p.k.

¹⁹ Ustawa z 19 kwietnia 1969 r. – Kodeks postępowania karnego, Dz.U. nr 13, poz. 96 ze zm.

²⁰ Rozporządzenie Prezydenta RP z 19 marca 1928 r. – Kodeks postępowania karnego, Dz.U. R.P., nr 78, poz. 443 ze zm.

²¹ Numeracja przepisów zgodna z wersją pierwotną k.p.k. z 1928 r. i nie uwzględnia późniejszych zmian w tym zakresie.

²² Wyrok SA we Wrocławiu z 21 lipca 2007 r., II AKa 170/16, LEX nr 2110590.

ści mógłby wykazywać naturalną w tej sytuacji powściągliwość w dzieleniu się posiadanymi informacjami, przy czym zachowanie niekoniecznie byłoby powodowane chęcią utrudniania przezeń postępowania karnego. Wyłączenia jawności w trybie art. 181 § 1 zd. 1 dokonuje się w odniesieniu do tej części rozprawy, która obejmuje przesłuchanie świadka związanego jedną z tajemnic wymienionych przez art. 179 lub art. 180 k.p.k. Skoro *ratio* art. 181 § 1 zd. 1 k.p.k. sprowadza się do ochrony informacji poufnych przed ich dalszym rozpowszechnianiem poza salę sądową, to wydawać by się mogło, że przesłuchanie w części obejmującej informacje ogólnodostępne powinno odbywać się w sposób jawny. Pogląd ten w doktrynie wyraża kilku autorów, w tym m.in. R.A. Stefański²³. Abstrahując od spowodowanych tym perturbacji organizacyjnych związanych z wypraszaniem z sali rozpraw publiczności i ponownym jej wpuszczaniem na nią, trzeba pamiętać o ryzyku nawiązania do okoliczności poufnych, np. w pytaniach zadawanych takiemu świadkowi przez strony procesowe w trybie art. 171 § 1 k.p.k. w celu uzupełnienia, wyjaśnienia lub kontroli wcześniejszej wypowiedzi, co przemawiałoby raczej za utajnieniem całości jego przesłuchania.

Na podstawie delegacji ustawowej zawartej w art. 181 § 2 k.p.k. Minister Sprawiedliwości 9 września 2017 r.²⁴ wydał rozporządzenie, w którym określił sposób sporządzania, przechowywania i udostępniania protokołów przesłuchań oskarżonych, świadków, biegłych i kuratorów, a także innych dokumentów lub przedmiotów, na które rozciąga się obowiązek zachowania w tajemnicy informacji niejawnych albo zachowania tajemnicy związanej z wykonywaniem zawodu lub funkcji, jak również dopuszczalny sposób powoływania się na takie przesłuchania, dokumenty i przedmioty w orzeczeniach i pismach procesowych, zastępując tym samym wcześniejszy akt z 20 lutego 2012 r.²⁵ Spośród zawartych tam rozwiązań należy przede wszystkim zwrócić uwagę na konieczność sporządzenia odrębnego protokołu przesłuchań oskarżonych, świadków, biegłych i kuratorów, obejmujących okoliczności, na które rozciąga się obowiązek zachowania w tajemnicy informacji niejawnych albo zachowania tajemnicy związanej z wykonywaniem zawodu lub funkcji (§ 2 ust. 1 rozporządzenia) oraz odrębnego proto-

---

²³ R.A. Stefański, *Tajemnica przesłuchania z wyłączeniem jawności*, „Prokuratura i Prawo” 2003, nr 11, s. 33–47.

²⁴ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 9 września 2017 r. w sprawie sposobu postępowania z protokołami przesłuchań i innymi dokumentami lub przedmiotami, na które rozciąga się obowiązek zachowania w tajemnicy informacji niejawnych albo zachowania tajemnicy związanej z wykonywaniem zawodu lub funkcji (Dz.U. poz. 1733).

²⁵ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 20 lutego 2012 r. w sprawie sposobu postępowania z protokołami przesłuchań i innymi dokumentami lub przedmiotami, na które rozciąga się obowiązek zachowania w tajemnicy informacji niejawnych albo zachowania tajemnicy związanej z wykonywaniem zawodu lub funkcji (Dz.U. poz. 219).

kołu zatrzymania w postępowaniu karnym dokumentów lub przedmiotów, na które rozciąga się obowiązek zachowania którejs z wcześniej wymienionych tajemnic (§ 2 ust. 2 rozporządzenia). Spośród tych protokołów te na które rozciąga się obowiązek zachowania w tajemnicy informacji niejawnych, podlegają wyłączeniu z akt sprawy (§ 2 ust. 3 rozporządzenia), natomiast pozostałe przechowywane są w aktach sprawy lub w miejscu przechowywania dowodów rzeczowych w sposób, który uniemożliwia zapoznanie się z nimi przez osoby nieuprawnione (§ 3 ust. 1 rozporządzenia). Z rozwiązaniem tym koresponduje właściwość prezesa lub sądu do określenia w trybie art. 156 § 4 k.p.k. rygorów, jakim podlega przeglądanie akt, sporządzanie odpisów i kopii w zakresie, w jakim wiąże się z tym niebezpieczeństwo ujawnienia informacji niejawnych o klauzuli tajności „tajne” lub „ściśle tajne”. Rozporządzenie mniej rygorystycznie odnosi się do tajemnic niezwiązanych z ochroną informacji niejawnych. Natomiast protokołom zawierającym przesłuchania, dokumenty lub przedmioty, na które rozciąga się obowiązek zachowania w tajemnicy informacji niejawnych, nadaje się odpowiednio do ich treści klauzule: „ściśle tajne”, „tajne”, „poufne” lub „zastrzeżone” (§ 4 ust. 1 rozporządzenia). Taką klauzulę można nadać też całym aktom albo poszczególnym tomom tych akt, jeżeli obejmują one okoliczności, na które rozciąga się obowiązek zachowania w tajemnicy informacji niejawnych (§ 4 ust. 2 rozporządzenia). W dalszej części rozporządzenia reguluje kwestie przechowywania i udostępniania tych protokołów i akt (§ 5 i n. rozporządzenia).

Kolejnym przypadkiem wyłączenia jawności części rozprawy na czas czynności *stricte* dowodowej jest ten, o którym mowa w art. 13 ust. 1 ustawy o świadku koronnym. Jest to więc zarazem przypadek pozakodeksowego wyłączenia jawności części rozprawy sądowej oraz wyłączenia dokonywanego na wniosek „określonej osoby”, o której wspomina art. 9 § 1 k.p.k. Legitymację do złożenia takiego wniosku posiada wyłącznie świadek koronny. W razie niezłożenia przezeń takiego wniosku istnieje nadal możliwość wyłączenia jawności rozprawy na czas czynności prowadzonej z udziałem tego świadka na podstawie którejs z klauzul ogólnych przewidzianych w art. 360 § 1 pkt 1–4 k.p.k. z tą wszakże różnicą, że takie wyłączenie będzie wyłączeniem fakultatywnym i warunkowym (*vide* art. 360 § 2 k.p.k.), podczas gdy wyłączenie na wniosek samego świadka koronnego jest wyłączeniem obligatoryjnym („sąd wyłącza”) i niezależnym od postawy prokuratora. Jeszcze w wersji pierwotnej ustawa zakładała fakultatywność wyłączenia jawności rozprawy na czas takiego przesłuchania („może wyłączyć”), co uległo zmianie wskutek noweli z 2001 r.²⁶

---

²⁶ Artykuł 1 pkt 1 ustawy z 6 grudnia 2000 r. o zmianie ustawy o świadku koronnym, Dz.U. z 2001 r., nr 5, poz. 40 (dalej – u.ś.k.).

Ustawa nakazuje pouczenie świadka koronnego o przysługującym mu prawie do złożenia wniosku, przy czym pomimo braku wskazania przez art. 13 ust. 1 zd. 2 u.ś.k. momentu, w którym winno dojść do tego pouczenia, oczywiste jest, że powinno ono zostać dokonane przez przystąpieniem do samego przesłuchania. *Argumentum a maiori ad minus* zdaje się prowadzić do wniosku, że równie skuteczne będzie żądanie zgłoszone przed przesłuchaniem, jak i w jego trakcie, ustawodawca w treści art. 13 u.ś.k. nie zastrzegł bowiem terminu, w którym przedmiotowy wniosek miałby zostać zgłoszony. Słusznie zauważa się też w doktrynie, że przedmiotowe wyłączenie dotyczy „każdej rozprawy w każdym procesie”, w którym świadek koronny jest przesłuchiwany²⁷. Jeżeli świadka przesłuchuje się kilkukrotnie, to wniosek złożony podczas pierwszego przesłuchania winien skutkować niejawnością dalszych przesłuchań, chyba że świadek cofnie go w toku przesłuchania kolejnego. Utrata statusu świadka koronnego implikuje utratę uprawnień z art. 13 ust. 1 zd. 1 u.ś.k.

Nowelą z 2006 r.²⁸ dokonano poważnego wzmocnienia poufności przesłuchania świadka koronnego, wyposażając sąd w nieznaną do tej pory prerogatywę, w myśl której – w razie wyłączenia jawności rozprawy na podstawie art. 13 ust. 1 u.ś.k. – organ ten jednocześnie „zarządza” zakaz wnoszenia na salę rozpraw urządzeń rejestrujących dźwięk, obraz lub zdolnych do przekazania dźwięku lub obrazu, a także poddanie się kontroli w celu realizacji tego zarządzenia (art. 13 ust. 2 u.ś.k.). Rozwiązanie to jest funkcjonalnie powiązane z „wyłączeniem jawności na podstawie ust. 1 [art. 13 u.ś.k.]”, nie można więc go stosować do wyłączeń jawności rozprawy dokonywanych na bazie innej podstawy prawnej. Przepis art. 13 ust. 2 u.ś.k. z punktu widzenia przedmiotowego obejmuje każde urządzenie zdolne do dokonywania utrwałień dźwięku lub obrazu albo do ich transmisji, także są to jego funkcje podstawowe (np. telefony komórkowe). Natomiast z punktu widzenia podmiotowego zakaz ten rozciąga się na wszystkie osoby dopuszczone do udziału w niejawnej rozprawie, tj. zarówno strony, jak i samego świadka koronnego, ale też członków składu orzekającego, gdyż ci ostatni – mimo szczególnej roli – nie stoją ponad prawem. Artykuł 13 ust. 2 u.ś.k., jako przepis szczególny, wyłącza stosowanie art. 358 k.p.k., który uprawnia stronę – za zgodą sądu – do dokonania utrwalenia przebiegu rozprawy za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk. W takim wypadku sąd nie musi nawet badać, czy utrwalenie to byłoby do pogodzenia z prawidłowością postępowania, która to „niesprzeczność” stanowi warunek wstępny wyrażenia przedmiotowej zgody w pozostałych wypadkach.

---

²⁷ M. Gabriel-Węglowski, *Ustawa o świadku koronnym. Komentarz. Zarys instytucji w Europie*, t. 1, LEX 2011, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587313909/111349> (28.01.2019), do art. 13.

²⁸ Artykuł 1 pkt 12 ustawy z 22 lipca 2006 r. o zmianie ustawy o świadku koronnym oraz ustawy o ochronie informacji niejawnych, Dz.U. nr 149, poz. 1078.

Wskazanie przez art. 13 ust. 1 zd. 1 u.ś.k. na rozprawę jako tę fazę procesu karnego, która podlega utajnieniu, powoduje, że przesłuchanie świadka koronnego w postępowaniu przygotowawczym odbywa się na ogólnych zasadach wynikających z art. 315 i n. k.p.k., jednak sam fakt nadania świadkowi tego statusu nie czyni z niego dowodu podatnego na zniekształcenie (art. 316 § 1 *in fine* k.p.k.). Przesłuchanie w trybie art. 316 § 3 k.p.k. – jako nieodbywające się na rozprawie – nie może być przeprowadzone z zachowaniem rygoru z art. 13 ust. 1 zd. 1 k.p.k. Odmienne kwestię tę postrzega M. Gabriel-Węglowski, który uważa, że *ratio legis* obu tych przepisów, tj. zarówno art. 316 § 3 k.p.k., jak i art. 13 u.ś.k., nakazuje przyjąć, że także i w tym przypadku świadkowi koronnemu przysługiwać będzie jednak prawo do zażądania wyłączenia jawności tej czynności²⁹. Świadek koronny może wystąpić z odnośnym wnioskiem nawet wtedy, gdy jego przesłuchanie odbywa się „na odległość” z zastosowaniem urządzeń technicznych umożliwiających przeprowadzenie tej czynności na odległość z jednoczesnym bezpośrednim przekazem obrazu i dźwięku, jeżeli tylko są one przekazywane do sądu przesłuchującego procedującego na rozprawie (art. 177 § 1a k.p.k.).

W rezultacie „utajnienia” części rozprawy w tym właśnie trybie dochodzi do sytuacji, w której brak jest możliwości pozostania na niej – „oprócz osób biorących udział w postępowaniu” – innych osób, które miałyby do tego prawo na podstawie art. 361 § 1 lub § 3 k.p.k. Artykuł 13 ust. 1 zd. 2 u.ś.k. w sposób kategoryczny wyłącza stosowanie w takim wypadku obu tych przepisów kodeksowych. Skoro jednak oba te przepisy znajdują zastosowanie do wyłączeń jawności rozprawy dokonywanych z powołaniem się na wszystkie pozostałe podstawy kodeksowe (poza jednak wypadkiem wyłączenia jawności rozprawy ze względu na obawę ujawnienia informacji niejawnych o klauzuli tajności „tajne” lub „ściśle tajne”, przede wszystkim na podstawie art. 181 § 1 zd. 1 w zw. z art. 179 § 1 k.p.k., ale też art. 360 § 1 pkt 1 lit. c k.p.k., o czym stanowi wyraźnie art. 361 § 2 k.p.k.), to okazuje się, że w dobrze pojętym interesie świadka koronnego leży złożenie wniosku wymienionego w art. 13 ust. 1 zd. 1 u.ś.k. także wtedy, gdy rozprawę utajniono już wcześniej np. na podstawie art. 360 § 1 pkt 1 lit. a–b, d lub pkt 2 i 3 k.p.k. Celem takiego wniosku nie będzie więc wyłączenie jawności rozprawy, lecz wykluczenie z tej jej części, na której ma być przesłuchiwany świadek koronny, surogatów publiczności w postaci osób wskazanych przez oskarżyciela publicznego, oskarżyciela posiłkowego, oskarżyciela prywatnego i oskarżonego uczestniczących do tej pory w rozprawie wskutek uprzedniego jej utajnienia w sposób nieeliminujący ich obecności (*a contrario* art. 360 § 2 k.p.k.). Artykuł 13 ust. 1 zd. 2 u.ś.k. nie wyklucza jednak stosowania art. 37 § 1 Prawa o ustroju sądów powszechnych, co oznacza, że osoby sprawujące we-

---

²⁹ M. Gabriel-Węglowski, *Ustawa...*

wewnętrzny nadzór administracyjny, tj. prezes sądu, działający na podstawie odrębnego upoważnienia sędziego wizytator, a także wiceprezes sądu, przewodniczący wydziału, a w uzasadnionych przypadkach również inny wyznaczony sędzia lub referendarz sądowy mogą być obecni na rozprawie toczącej się z wyłączeniem jawności na wniosek świadka koronnego.

Kolejnym przypadkiem kodeksowego wyłączenia jawności rozprawy jest ten z art. 183 § 2 k.p.k. W myśl tego przepisu świadek może żądać, aby przesłuchano go na rozprawie z wyłączeniem jawności, jeżeli treść zeznań mogłaby narazić na hańbę jego lub osobę dla niego najbliższą. Wprawdzie nie znalazło się tam wyraźne zastrzeżenie, że wyłączenie to dotyczy „części rozprawy”, ale taki wniosek uzasadnia fakt, iż wyłączenie to odbywa się na czas przesłuchania tego świadka, który zgłosił tego typu żądanie. O prawie tym świadka poucza się „przed pierwszym przesłuchaniem”, co wynika z art. 300 § 3³⁰ ze skutkiem z art. 16 § 1 k.p.k. Ultymatywne brzmienie użytego przez ustawodawcę zwrotu „może żądać” może prowadzić do błędnego wniosku, że sąd jest związany stanowiskiem świadka. Wyrażone przez świadka „żądanie”, mimo swej kategoryczności, nie skutkuje każdorazowym wyłączeniem jawności, odnośna decyzja sądu ma bowiem charakter warunkowy („jeżeli...”). Zależy ona bowiem od stwierdzenia przez sąd, że treść zeznań mogłaby wywołać konsekwencje opisane w art. 182 § 3 k.p.k., co powinno zostać w jakiś sposób uprawdopodobnione przez świadka. Niekiedy o istnieniu takiego ryzyka sąd może wnioskować już z samej tylko tezy dowodowej podanej we wniosku dowodowym (art. 169 § 1 k.p.k.). Brak wniosku ze strony świadka nie ogranicza jednak sądu w podjęciu decyzji co do „utajnienia” jego przesłuchania z powołaniem się na przesłankę „ważnego interesu prywatnego” (art. 360 § 1 pkt 1 lit. d k.p.k.). W takim jednak razie prokurator „odzyskałby” prawo podniesienia sprzeciwu w trybie art. 360 § 2 k.p.k., czego nie mógłby uczynić w odniesieniu do decyzji podjętej na podstawie art. 182 § 3 k.p.k.

Odnosne żądanie może zgłosić każdy świadek, byleby tylko zeznania, które ma złożyć, rodziły ryzyko narażenia na hańbę jego samego lub osobę dlań najbliższą. Tą ostatnią nie musi być przy tym żadna ze stron procesowych, osoba ta nie musi nawet występować w postępowaniu karnym w jakiegokolwiek innej roli. Za wyłączeniem jawności musi przemawiać potrzeba ochrony samego świadka lub osoby dlań najbliższej przed hańbą. Ten ostatni termin na gruncie języka polskiego można dość łatwo zdekodować jako stan wstydu, narażenia się na pogardę lub potępienie lub ujmy na honorze wywołany ujawnieniem czynu nie-

---

³⁰ Początkowo nakaz ten wyrażał § 2a dodany do art. 300 k.p.k. przez art. 20 pkt 13 lit. b ustawy z 28 listopada 2014 r., Dz.U. z 2015 r., poz. 21, zmieniającej nin. ustawę z 8 kwietnia 2015 r. Stan obecny jest wynikiem kolejnej noweli, tym razem z 20 lutego 2015 r., Dz.U. poz. 396.

godziwego³¹. Czyn ten nie musi mieć kryminalnego charakteru. W mojej ocenie zamieszczenie normy składającej się na treść § 2 akurat w art. 182 k.p.k. jest dość przypadkowe i nie powinno ograniczać decyzji sądu wyłącznie do sytuacji, w której ujawniony czyn zarazem narażałby te same osoby na odpowiedzialność za przestępstwo lub przestępstwo skarbowe. Taki związek może naturalnie zachodzić, jednak hańbiące mogą być również zachowania obojętne z punktu widzenia prawa. Przepisu art. 183 § 2 k.p.k. nie stosuje się do oskarżonego. Jeżeli więc wyjaśnienia i tego uczestnika postępowania miałyby wywoływać podobne reperkusje, przesłuchanie tego osobowego źródła dowodowego może zostać utajnione jedynie na podstawie ogólnego art. 360 § 1 pkt 1 lit. d k.p.k.

Sąd, oceniając zasadność wyłączenia jawności, nie powinien kierować się wyłącznie subiektywnym przekonaniem świadka co do hańbiącego charakteru jego depozycji. Decyzja ta nie może być jednak wypadkową poglądów samego sędziego, lecz raczej tego, jak dany problem postrzega środowisko, z którego wywodzi się konkretny świadek i w którym to środowisku – po przesłuchaniu – przyjdzie mu dalej funkcjonować. Sąd powinien przy tej okazji wziąć pod uwagę specyfikę lokalną i stan świadomości społecznej. To, co w dużym mieście nikt nie szokuje, w mniejszej miejscowości może się okazać newsem, który znacznie żyć własnym życiem. Choć więc sąd spełnia ważną rolę kulturotwórczą, kształtując nie tylko poziom kultury prawnej, to owo „kształtowanie” nie powinno odbywać się na koszt świadka lub innego uczestnika postępowania.

Ta część (całość) rozprawy, której jawność wyłączono ze względu na obawę ujawnienia informacji niejawnych o klauzuli tajności „tajne” lub „ściśle tajne”, nie może być utrwalana w sposób określony w art. 147 § 2b k.p.k., tj. za pomocą urządzenia rejestrującego obraz lub dźwięk, jeżeli nie ma możliwości zapewnienia właściwej ochrony zapisu dźwięku albo obrazu i dźwięku przed nieuprawnionym ujawnieniem. Z powyższego widać, że troska ustawodawcy ma swoje granice i nie obejmuje wyłączenia jawności z innych przyczyn. Wydaje się zresztą, że rozwiązanie przewidziane w art. 147 § 2c k.p.k. nie dość dobrze chroni „ważny interes [samego] państwa” (art. 360 § 1 pkt 1 lit. c k.p.k.), skoro poza jego zasięgiem znalazły się „okoliczności, które [...] powinny być zachowane w tajemnicy”, której nadano klauzulę niższego stopnia lub które chroni tajemnica inna niż tajemnica informacji niejawnych.

Osoby obecne na rozprawie, której jawność uchylono, są zobowiązane do zachowania w tajemnicy okoliczności ujawnionych na takiej rozprawie, o czym przewodniczący poucza je, uprzedzając zarazem o skutkach niedopełnienia tego obowiązku (art. 362 k.p.k.). Tajemnica rozprawy niejawnej ulega pewnemu roz-

---

³¹ Por. Słownik języka polskiego PWN, <https://sjp.pl/hańba> oraz <https://sjp.pl/hańbiący> (25.01.2018).

luźnieniu w sytuacji wskazanej w art. 181 § 2 k.p.k., tj. gdy doszło do zwolnienia z tajemnicy medycznej na podstawie i na zasadach, o których mowa w § 1 zd. 2 tego przepisu. Zwolnienie to dotyczy wszakże wyłącznie okoliczności objętych tym właśnie rodzajem tajemnicy i tylko osoby, której zgoda była wymagana do zwolnienia z tej tajemnicy, co wynika z dodanego w czerwcu 2016 r.³² do art. 181 jego nowego § 1a.

O ile uprzedzenie o obowiązku zachowania w tajemnicy okoliczności ujawnionych na rozprawie prowadzonej z wyłączeniem jej jawności i skutkach niedopełnienia tego obowiązku stanowi przykład pouczenia (uprzedzenia) awizowanego w art. 16 § 1 k.p.k., o tyle już pouczenie o możliwości publicznego rozpowszechniania okoliczności objętych tajemnicą uchyloną w trybie przepisów szczególnych wymienionych w zd. 2 art. 181 § 1 k.p.k. przez osobę, której zgoda była wymagana do zwolnienia z tej tajemnicy (art. 181 § 1a k.p.k.), jest przykładem pouczenia z art. 16 § 2 k.p.k.

Bibliografia

- Dercz M., *Komentarz do art. 2 ustawy o działalności leczniczej*, t. 3, LEX 2014, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587319029/464412> (25.01.2019).
- Gabriel-Węglowski M., *Ustawa o świadku koronnym. Komentarz. Zarys instytucji w Europie*, t. 1, Lex 2011, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587313909/111349> (28.01.2019).
- Grzegorzczak T., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 1, Warszawa 2014.
- Kurowski M., *Komentarz do art. 181 k.p.k.*, t. 2, LEX 2019, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587748459/581027> (25.01.2019).
- Paprzycki L.K., *Komentarz do art. 181 k.p.k.*, t. 1, LEX 2013, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587223458/147564> (26.01.2019).
- Skorupka J., *O sprawiedliwości procesu karnego*, LEX 2013, <https://sip.lex.pl/#/monograph/369264770/177098> (25.01.2019).
- Stefański R.A., *Komentarz do art. 181 k.p.k.*, t. 1, LEX 1998, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587271396/68836> (26.01.2019).
- Stefański R.A., *Tajemnica przesłuchania z wyłączeniem jawności*, „Prokuratura i Prawo” 2003, nr 11.
- Świecki D., *Komentarz do art. 355 k.p.k.*, LEX 2018, t. 1, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587748680/554236> (25.01.2019).
- Waltoś S., Hofmański P., *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2016.

Streszczenie

Przedmiotem publikacji jest uchylenie jawności rozprawy w związku z koniecznością przeprowadzenia na niej niektórych czynności dowodowych. Omówiono znaczenie zasady jawności dla sprawiedliwego i rzetelnego procedowania w sprawie karnej, a także wskazano na argumenty

---

³² Artykuł 1 pkt 3 lit. b ustawy z 10 czerwca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentyisty oraz ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta, Dz.U. poz. 1070 ze zm., zmieniającej nin. ustawę z 5 sierpnia 2016 r.

przemawiające za podjęciem jednostkowej decyzji o utajnieniu rozprawy lub jej części z powołaniem się m.in. na interes stron, tajemnicę lub obawę ujawnienia informacji hańbiących. Przedmiotem analizy są zagadnienia zawarte w polskim Kodeksie postępowania karnego, jak również w ustawie o świadku koronnym.

Słowa kluczowe: jawność, rozprawa, niejawność rozprawy sądowej, tajemnica, zawód, informacje niejawne, świadek, świadek koronny, przesłuchanie

ON PROBLEMS OF CURRENT SAFEGUARDING PROCEDURES CARRIED OUT ON THE MAIN DRILLING IN CRIMINAL MATTERS

Summary

Annulment of the hearing connected with necessity of conducting evidence activities during it is the subject of this article. The importance of principle of open proceedings for the rightful and reliable proceeding in criminal case was discussed. The arguments of taking individual decision about making the trial or its parts confidential related to interests of the parties, mystery or fear of disclosure of shameful information were showed. The subject of analysis are the issues included in the Polish Code of Criminal Procedure as well as these in the Act on the Crown Witness.

Keywords: openness, trial, confidentiality of a court hearing, mystery, profession, classified information, witness, a crown witness, hearing